

Bokanmeldelse

Cynthia Miller-Idriss

Hate in the Homeland: The New Global Far Right

Princeton: Princeton University Press 2020

ISBN 9780691203836

Katrine Fangen

Professor, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo

katrine.fangen@sosgeo.uio.no

Høyre-radikale bevegelser er i fremmarsj i vår tid, og en lang rekke forskere har advart mot at det som tidligere ble definert som ekstremt i økende grad blir akseptert i bredere lag av befolkningen. Cynthia Miller-Idriss' nye bok er en god innføring i denne prosessen som på godt engelsk kalles «mainstreaming». Hun beskriver høyre-radikal mobilisering på arenaer som i liten grad har vært studert i den forbindelse tidligere, som klesmerker, kampsportklubber, universitetsområder, samt mikrosamfunn som overlapper med ytre høyre-grupper, som dommedagsprofetigrupper og selvbergingsgrupper.

Ved å legge mindre vekt på høyre-radikale sosiale og politiske bevegelser eller individer og mer på arenaer der ekstremismen lures inn bakveien, får Miller-Idriss godt fram hvordan unge mennesker kan støte på ekstremistiske ideer i sine hverdagsliv, kanskje lenge før de har foretatt noe forpliktende steg inn i en høyre-radikal gruppering. Hun får også fram hvordan høyre-radikale ideer gjøres kule og «edgy» ved at de markedsføres via humoristiske memer, via matlagingsprogrammer på YouTube eller via en mer stueren klesstil, som ikke har i seg de aggressive konnotasjonene som tidligere skinhead-stil eller Ku Klux Klan-uniformer.

Men før Miller-Idriss tar for seg hvordan normaliseringen av høyre-radikalt tankegods foregår på hver av disse arenaene, presenterer hun en lettfattelig og grundig innføring i høyre-radikalisme i vår tid. Her lærer vi om de antidemokratiske tendensene, motstanden mot elite og makthavere, og en ideologi som argumenterer for ekskludering av bestemte grupper og bruker dehumaniserende retorikk. De senere år har vi sett hvor bred oppslutning en slik ideologi kan få, som i USA med spredning av desinformasjon, innblanding i valgprosesser, angrep på pressens frihet, og sågar voldshandlinger mot selve det politiske systemet, gjennom forsøket på å snu resultatet av et demokratisk valg.

Miller-Idriss peker på en avgjørende forskjell mellom USA og Europa: I USA tillater ikke det politiske systemet små partier for alvor å engasjere seg politisk, og dette har medført at ytre høyre har mobilisert overfor republikanere gjennom en prosess som kalles «entryisme»:

høyreradikale har meldt seg inn i det republikanske partiet – og har innledningsvis ikke frontet sitt radikale budskap. Men når de har fått en god fot innenfor, har de begynt å mobilisere. Denne strategien har i de senere år har vært skremmende vellykket. I Europa er det derimot mulig for partier på ytre høyrefløy å mobilisere gjennom ordinære demokratiske prosesser ved å delta i valg og vinne seter i parlamentet, eller bli en del av koalisjonsregjeringer. Vel og merke har disse partiene også vært nødt til å nedtone sitt radikale budskap for å oppnå bredere oppslutning, og dermed gjøre seg spiselige for koalisjonsregjeringer (Fangen & Vaage, 2014).

Beskrivelsen av de ulike karakteristika ved vår tids høyreradikalisme gir først og fremst en god oppsummering, især for dem som ikke kjenner forskningsfeltet fra før. Det som virkelig er nyskapende i boken, er beskrivelsen av de ulike arenaer der mainstreaming av ytre høyre foregår i dag. Sosiologen Miller-Idriss har et samfunnsgeografisk blikk for betydningen av *space* og *place*. Hun mener vi i større grad må stille spørsmål om *når* og *hvor* høyreradikalisme finner sted, istedenfor bare hvorfor og hvordan. Dette er viktig fordi høyreradikale i dag fronter sitt budskap på en rekke hverdagslige arenaer der verken myndigheter eller lærere, ungdomsarbeidere eller foreldre følger med. Unge mennesker kan derfor støte på høyreradikalt budskap når de hører på musikk, når de bestiller T-skjorter på nettet, når de hører på en forelesning på campus, når de er til stede på kampsportturneringer, musikkfestivaler eller på bibelskoler.

Hver arena er viktig i seg selv, men sammenhengen mellom arenaene er også viktig. Som Miller-Idriss påpeker, framstår en konspirasjonsteori mer sannsynlig om den framføres i et ordinært politisk valg, og et rasistisk budskap virker mer appellerende på den yngre generasjonen om det pakkes inn i et morsomt meme eller trykkes på en T-skjorte av et anerkjent merke. Miller-Idriss beskriver en verden der de samme budskapene framføres på så mange ulike arenaer, og på den måten framstår de til slutt som sanne for dem som er mottagelige. Det urovekkende er at det foregår bevisste kampanjer for å gjøre budskapet spiselig og vinne gehør hos de brede masser. Et eksempel er Unite the Right-demonstrasjonen i Charlottesville den 12. august 2017, der organisatorene på forhånd anmodet alle om å møte opp i pene hvite T-skjorter og kakibukser, slik at de skulle framstå presentable.

På YouTube finner man matlagingsprogrammer der diskusjon av ingredienser og framgangsmåter kombineres med en solid dose ytre høyre-ideologi. Noen av disse programmene er temmelig obskure, som Balaclava Küche, der programledere iført finlandshetter lager vegansk mat, mens de snakker om betydningen av ren mat og en sunn kropp, som et moralsk standpunkt som er i tråd med den nasjonalsosialistiske ideologien. Selv om dette framstår som temmelig ekstremt, har showet en lang rekke følgere. Mat er generelt godt egnet til å framføre budskap om identitet, tradisjon, hjemland og renhet, påpeker Miller-Idriss. Dette har flere høyreradikale organisasjoner brukt bevisst. Ren mat markedsført som et symbol på patriotisme er bare ett av eksemplene på alt som selges på InfoWars-nettsidene, som drives av radioverten og konspirasjonsteoretikeren Alex Jones. På disse sidene finner man alt man trenger for å leve som en hvit patriot og for overlevelse av enhver katastrofe: nødradioer og lanterner, luftfiltreringsmasker, jodtabletter og oppskrift på hvordan man overlever atomulykker eller -angrep, samt organiske frø som gjør at man kan dyrke sin egen mat. Miller-Idriss påpeker at det i USA er et stort marked for «prepper»-grupper, det vil si selvbergingsgrupper som har utstyrt seg med alt som trengs for å overleve på egen hånd, og det er et stort overlapp mellom slike grupper og ytre høyre i USA.

Et annet mainstreamingseksempel som Miller-Idriss beskriver inngående er såkalte Mixed Martial Arts-klubber og -turneringer. MMA-kampsporten er blitt popularisert gjennom filmer som *the Matrix* og *Fight Club* og via nettspill og amatørturneringer. En

rekke MMA-klubber har dukket opp de siste årene, og i og med at sporten går for å være svært brutal, har enkelte klubber i Tyskland fått egne moderatorer som skal passe på at alt går etisk for seg. Det har også vært nødvendig i og med at MMA i økende grad har blitt infiltrert av høyreradikale. Eksempler inkluderer Reconquista-klubben i Ukraina, som er opprettet av Azov-bataljonen, en nynazistisk ukrainsk milits. Azov-bataljonen framstår som alt annet enn mainstream, men likevel er dette et eksempel på mainstreaming gjennom at Reconquista-klubben drives som en ordinær restaurant, samt at det hver fredag arrangeres MMA-kamper der personer kan delta uten noe forkunnskaper, og det arrangeres sommerleirer for barn og unge.

Miller-Idriss tar også for seg mainstreaming på den intellektuelle arena. Spredning av høyreradikal ideologi foregår her både ved møteprovokatører, som avbryter forskere og påstår at forskningen ikke er troverdig fordi den er normativ, venstrevridd eller kulturmarxistisk, men det foregår også egen høyreradikal kunnskapsproduksjon via tenketanker, forlag og tidsskrifter og egne vitenskapsgrener som rasehygiene. Det forekommer også nylesning av velkjente akademiske verker, som for eksempel Putnams *Bowling alone*. Den markedsføres på en høyreradikal nettside, og Putnams argument om folks frakopling fra sivilsamfunnet og lokalmiljøet blir i høyreradikal fortolkning et argument om den ødeleggende virkningen økt mangfold (som resultat av innvandring) har på identitet og samhold.

Hat i hjemlandet er den beste redegjørelsen jeg har lest så langt om hvor omfattende mainstreamingen av ytre høyre er. Mye foreliggende forskning tar først og fremst for seg mainstreamingen som foregår på nett via blant annet sosiale medier (Miller-Idriss vier også et kapittel til dette), men boken er nyskapende nettopp ved å beskrive så mange andre eksempler på mainstreaming, og også sammenhengen mellom de ulike eksemplene. Det er få steder der jeg er uenig med Miller-Idriss – en del av poengene har jeg også fremmet selv tidligere. Miller-Idriss har usedvanlig godt grep om dette feltet og manøvrerer sikkert i vanskelig farvann. Men det er ett poeng hun bommer på, og det er argumentet om hvor vellykket avradikaliseringstiltak har vært i Tyskland. Det er riktig at Tyskland har tatt oppgjøret med høyreradikal ideologi svært alvorlig, men samtidig betyr det ikke at de har lyktes. Tyskland er fortsatt det landet i Europa som har hatt mest høyreradikal vold de siste to tiårene (jf. Jupskås & Köhler, 2020), og det høyreradikale partiet AfD ligger nok en gang an til et relativt godt valgresultat.

I konklusjonen viser Miller-Idriss tilbake til betydningen av å se på hvor og når høyreradikalisme forekommer, for der finner vi også svarene på hvordan man skal kunne forebygge radikaliserings-tendensene. Svaret er at en betydelig del av innsatsen må foregå på hverdagslige arenaer – på steder der vi ikke tenkte at radikaliserings ville foregå. Det kan høres ut som et totalitært prosjekt – at vi skal være på utkikk etter radikaliserings overalt og alltid. Men som eksemplene i boken viser, er det tross alt bestemte ting man kan se etter – som symboler og kodede budskap, som brukes på alt fra T-skjortetrykk til musikktekster eller memer som deles i sosiale medier.

Ved å rette søkelyset på hvor og når, får man bedre blikk for hvordan unge mennesker frekventerer inn i og ut av ekstreme grupper på en mye mer uforpliktende måte i vår tid. De kan for eksempel ha på en T-skjorte med høyreradikalt budskap, men ta en genser over, slik at de kan vente med å avsløre budskapet til de synes det er en passende anledning. Selv om Miller-Idriss ikke er uenig i nødvendigheten av å studere de ekstreme delene av høyreradikalismen, er det ved å studere dens periferi at vi finner nøyaktig hvor ungdom gjør sitt første bekjentskap med ideologien, hevder hun. Samtidig kan man hevde at en del av eksemplene hun bruker slett ikke handler om periferien – høyreradikale sommerleirer arrangert av en nynazistisk milits i Ukraina må vel heller defineres som kjernen av det ekstreme. Likevel

har Miller-Idriss et godt poeng i sin anbefaling av en folkehelseilnærming til høyre-radikalisering, der målet er å oppnå flokkimmunitet. Dette innebærer tidlig innføring i hva radikaliserings går ut på. Med andre ord må dette inn som et læremål i skolen, der elever skal bygge opp motstand mot slik påvirkning. I tillegg er det behov for oppfølging av unge som er traumatisert, og generelt anerkjenne den viktige følelsesmessige komponenten ved høyre-radikalisering – det handler om behov for tilhørighet og betydning, men også spenning og grenseoverskridelse. Dette er temaer jeg selv har vært opptatt av, og Miller-Idriss argumenterer godt for betydningen av empati i arbeidet med unge radikalisererte, og at en motsatt tilnærming som sier at det er ok å slå ned en nazist, kun fører til mer hat. Men et viktig tilleggspunkt, som Miller-Idriss ikke tematiserer, er at for at en slik tilnærming skal fungere må den ikke være for politisk, ellers mister den legitimitet. En opplæring til å vurdere informasjon kritisk, gjenkjenne falsk informasjon (uavhengig av politisk valør), avsløre konspirasjonsteorier (uansett fortegn), gjenkjenne radikale koder og symboler, samt å lære om viktigheten av demokratiske valg, og at bredest mulig del av befolkningen få anledning til å stemme – alt dette er essensielt i vår tid. Og det er denne typen informasjon man lærer om ved å lese Miller-Idriss sin bok.

Det vil aldri være mulig å skape et vanntett skott mot høyre-radikal vold og terror, men Miller-Idriss sin bok, som ifølge forordet er myntet på lærere, beslutningstagere, foreldre, trenere og «alle andre som samhandler med unge mennesker» gir kloke anvisninger å følge også i norsk kontekst. Kunne oppfordringen til å følge med på de tidligere tegnene til radikaliserings – før noen har gått inn i definerte ekstreme grupper – virket forebyggende også overfor tilfeller som ABB? Dersom bekymringsmeldingene overfor barnevernet hadde blitt fulgt opp bedre (den emosjonelle komponenten), dersom noen hadde reagert på den økende selvisolasjonen, den massive deltagelsen i en voldelig spillverden og samtidig fanget opp deltagelsen i ekstreme diskusjoner på nettet, ville 22. juli da vært unngått? Svaret på det får vi aldri, men etter både terrorangrepet den 22. juli 2011 og terrorforsøket, samt drapet den 10. august 2019 har behovet for å tenke bredt og godt om høyre-radikalisering i hvert fall ikke blitt mindre.

Referanser

- Fangen, K. & Vaage, M. N. (2014). FrP-politikers innvandringsretorikk i posisjon og opposisjon. *Agora*, 31(03-04), 30–63. Hentet fra https://www.idunn.no/agora/2014/03-04/frp-politikers_innvandringsretorikk_i_posisjon_og_opposisjon
- Jupskås, A. R. & Köhler, D. (2020, 27. juli). Germany: The European hotspot of far right violence [Blogginnlegg]. Hentet fra <https://www.sv.uio.no/c-rex/english/news-and-events/right-now/2020/germany-the-european-hotspot-of-far-right-violence.html>